

**QORTI TAL-MAGISTRATI
(GHAWDEX) GURISDIZZJONI SUPERJURI**

**MAGISTRAT DR.
PAUL COPPINI**

Seduta tad-19 ta' Ottubru, 2010

Citazzjoni Numru. 42/1994/1

Salvu u Josephine konjuġi Spiteri.

VS

Grazia sive Cetta xebba Grima;
U b'degriet tal-4 ta' Settembru 1995,
Dr. Alfred Grech ġie nominat
Kuratur Deputat sabiex jirrappreżenta
l-assi ereditarji ta' Grazia Grima
li mietet fil-mori tal-kawża,
u b'degriet tad-29 ta' Frar 2008
Louis Vincent sive Vincent Buttigieg,
Gie awtorizzat sabiex jidher f'din il-kawża
fi-interess ta' l-assi ereditarji ta'
Grazia sive xebba Grima .

Il-Qorti,

Kopja Informali ta' Sentenza

Rat iċ-ċitazzjoni li permezz tagħha l-atturi, wara li ppremettew illi:

Illi f'dawn l-aħħar snin l-atturi rrendew diversi servigi kuri u assistenzi kemm lill-konvenuta kif ukoll lil oħtha Annunziata sive Lonza xebba Grima, li mietet u li tagħha l-konvenuta hija unika werrieta;

Illi l-konvenuta wegħdet diversi drabi lill-atturi kumpens għal dak li għamlu mal-mejta oħtha billi tassenjalhom jew tħallilhom fit-testment tagħha post qadim bir-raba miegħu anness li jinstabgħewwa Racecourse Street, Nadur, proprjeta' tal-istess konvenuta; kif ukoll kumpens ta' ċirka siegħ raba fl-istess triq talli jduru biha l-konvenuta;

Illi l-istess konvenuta qed tirrifjuta li twettaq dak li wegħdet lill-atturi li baqgħu għal kollox mingħajr kumpens kemm għal dak li għamlu mad-decujus kif ukoll mal-istess konvenuta.

Talbu lill-konvenuti jgħidu għaliex m'għandhiex din il-Qorti:

1. Tiddikjara li l-atturi rrendew diversi servigi, kuri u assistenzi lil oħt il-konvenuta l-mejta Annunziata sive Lonza xebba Grima għal liema servigi ġew imwegħda mill-konvenuta bħala ħlas il-fond qadim ġewwa Racecourse street, Nadur, proprjeta' tal-konvenuta;

2. Tiddikjara li l-atturi rrendew diversi servigi, kuri u assistenzi lill-konvenuta għal liema servigi ġew imwegħda mill-konvenuta bħala ħlas porzjon diviż ta' raba ġewwa Racecourse Street, Nadur, proprjeta' tal-istess konvenuta;

3. tikkundanna lill-konvenuta biex tersaq fuq att pubbliku opportun sabiex tassenja u tittrasferixxi l-istess fond u raba lill-atturi bħala ħlas u kumpens għas-servigi, kuri u assistenzi minnhom rezi lill-konvenuta u lil oħtha mejta kif fuq ingħad;

4. taħtar Nutar Pubbliku sabiex jippubblika l-att opportun u kuratur sabiex jirrappreżenta lill-konvenuta fl-eventwalita' tal-kontumacija tagħha fuq l-istess att:

5. fin-nuqqas li tilqa' t-tielet u r-raba talba, tillikwida l-ħlas dovut mill-konvenuta kemm de proprio kif ukoll bħala werrieta ta' oħtha l-imsemmija Annunzjata Grima għas-serviġi, kuri u assistenzi reži mill-atturi lilha u lil oħtha kif fuq spjegat, u

6. Tikkundanna lill-konvenuta għall-ħlas tal-ammont hekk likwidat .

Bl-ispejjeż, inklużi dawk tal-ittra uffiċċjali tal-5 ta' Jannar, 1994, kif ukoll tal-mandat ta' Sekwestru pprezentat kontestwalment ma' dina ċ-ċitazzjoni, u bl-ingunzjoni minn issa tal-konvenuta għas-subizzjoni tagħha.

Rat id-dikjarazzjoni tal-fatti ta' l-atturi kkonfermata bil-ġurament ta' Josephine Spiteri.

Rat in-nota ta' l-eċċezzjonijiet tal-konvenuta Grazia Grima li eċċepiet illi:

1. Illi l-kumpens li qed jiġi pretiż mill-atturi huwa wieħed esaġerat u dan għaliex is-servizzi mogħtija mill-atturi li tagħhom għadhom ma ġewx retribwiti kien ferm limitat.

Salvi eċċezzjonijiet ulterjuri .

Rat id-dikjarazzjoni tal-fatti ta' l-istess konvenuta maħlufa minnha.

Rat id-digriet tagħha tas-6 ta' Diċembru 1994 li bih l-avukat Dottor Carmelo Galea ġie nominat bħala perit legali sabiex jieħu konjizzjoni tat-talbiet attriċi fid-dawl ta' l-eċċezzjonijiet tal-konvenuta.

Rat ir-relazzjoni ta' l-istess perit legali pprezentata fil-1 ta' Awwissu 2008 u minnu maħlufa fil-5 ta' Novembru 2008.

Kopja Informali ta' Sentenza

Rat il-verbali tax-xhieda mismugħa quddiem l-istess perit legali.

Rat id-digriet tagħha tal-5 ta' Novembru 2008 fejn innominat lill-avukati Dottor Kevin Mompalao, Dr. Samuel Azzopardi u Dr. Angele Formosa bħala periti addizzjonali.

Rat ir-relazzjoni ta' l-istess periti ppreżentata fis-26 ta' Frar 2010 u minnhom maħlufa fit-3 ta' Gunju 2010.

Rat l-atti l-oħra kollha tal-kawża, inklużi d-dokumenti esebiti.

Rat il-verbal tagħha tas-17 ta' Gunju 2010 fejn ħalliet din il-kawża għal-lum għas-sentenza.

Rat in-noti ta' l-Osservazzjonijiet rispettivi tal-kontendenti.

Ikkunsidrat:

Illi permezz ta' din il-kawża, l-atturi qegħdin jitolbu l-likwidazzjoni tal-kumpens li jidhrilhom li ħaqqhom għal diversi serviġi li huma jgħidu li rrendew għal xi żmien lill-konvenuta u lill-oħtha Annunziata Grima, li ma kienux miżżewġin. Jitolbu wkoll il-kundanna tal-konvenuta, f'isimha proprju u bħala eredi ta' l-imsemmija oħtha, għall-ħlas ta' l-ammont hekk likwidat. Il-konvenuta Grazia Grima fin-nota ta' l-Osservazzjonijiet tagħha, tiċhad li l-atturi rrendew xi serviġi lilha u lill-oħtha li tagħhom ma ġewx ikkumpensati, u fi kwalunkwe każ tikkontendi illi l-kumpens pretiż huwa wieħed esagerat.

Irriżulta mill-provi prodotti illi l-aħwa Grima, żewġ xebbiet anzjani, kienu jgħixu waħedhom fir-residenza tagħhom in-Nadur. Għal xi żmien limitat l-atturi rrendew diversi serviġi lill-imsemmija aħwa Grima, konsistenti f'illi l-attur kien jieħu ħsieb il-kura u kultivazzjoni tal-ġnien anness mad-dar tagħhom u l-attriċi kienet tagħmel xi faċendi tad-dar u meta Annunziata Grima kienet rikoverata għal bejn ġimgha u ħmistax-il ġurnata l-isptar, kienet tmur iżzurha u tieħu ħsiebha. Dawn is-serviġi ġew deskritti f'ħafna iżjed dettal fir-rapport peritali ta' l-avukat Dottor Carmelo Galea

u a skans ta' ripetizzjonijiet inutili l-Qorti qegħda tagħmel referenza sħiħa għall-paragrafi ħamsa (5) sa tletin (30) ta' l-istess rapport.¹

Teżisti ġurisprudenza vasta tal-Qrati tagħna fis-sens illi *omnia labor optat premium* u għalhekk ħadd m'għandu jiġi preżunt illi qed jirrendi servigi gratwament u mingħajr intenzjoni ta' xi kumpens. Hekk per eżempju f'sentenza ta' din il-Qorti li tiġi ċċitata regolarment f'kawżi simili: "Giuseppa Spiteri vs Henry Micallef et." (deċiża : 5.3.1974) jingħad speċifikament illi:

" In tema legali l-ġurisprudenza tagħna hija konkordi fil-prinċipju li fil-każ ta' servigi jista' jkun dovut kumpens anki jekk dan ma jkunx pattwit, meta mill-konkors taċ-ċirkostanzi jidher li l-ħlas hu dovut. Ġie kemm-il darba ritenut li l-prestazzjoni gratwita m'għandhiex tkun preżunta, u l-intenzjoni li wieħed jirregala s-servigi tiegħu u jirrinunzja għall-kumpens m'għandhiex tiġi faċilment akkolta. Hekk kwalunkwe servigi jiġi ritenut prestat bi speranza ta' kumpens; (ara Balzan et vs Degiugio et: 23.2.1959, Vol. XLIII. II. 649; Axiaq vs Mifsud et.: 9.1.1952, Vol. XXXVI. III. 588 u l-ġurisprudenza hemm ikkwotata). Dana għandu japplika b'mod speċjali fil-każ ta' servigi hekk imsejġha 'di bassa lega' bħal ma huma l-ħasil tal-ħwejjeġ maħmuġa u faċendi tad-dar,"

Dwar il-mod kif kellu jiġi likwidat dan il-kumpens ġie spjegat illi:

"Għall-finijiet tal-quantum tas-servigi, wieħed għandu jżomm f'moħħu (i) il-frekwenza u x-xorta tas-servigi; (ii) il-mezzi tal-konvenuta li bbenefikat mill-prestazzjonijiet u (iii) il-parentela ta' l-atturi mal-konvenuta. Konsiderazzjonijiet oħra li ġieli ġew konsidrati mill-Qorti tagħna huma jekk il-qaddej ikiddx l-istess saħħtu biex jaqdi lill-ħaddieħor, jekk humiex affarijiet li mhux kulħadd kapaċi jidhol għalihom, bħal meta l-qaddej idur bil-persuna tal-moqdi (ez. ħasil), u jekk il-qaddej jinkorrix spejjeż li tagħhom ma jkunx ġie rimborsat fil-mument tal-ħruġ tagħhom.

¹ a fol. 93 - 100 tal-process .

Bħala regola ġenerali, l-kumpens mogħti jkun ffit jew wisq, imqaddes meta l-benefiċċjarja tkun marida jew mhux mobbli, b'mod li jkollha bżonn assistenza personali u kontinwa.

Minn studju tal-ġurisprudenza lokali, wieħed jista' jsib li l-kumpens akkordat ma jkun qatt f'ammonti kbar u dan peress li s-servizzi jingħataw kważi dejjem minħabba raġunijiet ta' parentela bejn il-partijiet, u anke għaliex it-talba għall-ħlas ta' serviġi hi bbażata fuq kważi-kuntratt, u mhux fuq kuntratt li nħoloq bejn min jirrendi s-serviġi u l-benefiċċjarju, u kwindi l-kumpens ma jkunx relatat biss mas-serviġi, iżda għandhom jittieħdu in konsiderazzjoni diversi fatturi oħra li, ffit jew wisq, inaqqsu r-relazzjoni ekonomika bejn is-serviġi resi u l-ħlas relattiv. Dan iwassal biex il-kumpens ma jkun qatt l-ekwivalenti tax-xogħol li sar, iżda adegwat meħud kont taċ-ċirkostanzi kollha partikolari tal-każ." ²

Huwa evidenti illi ta' dak li rriżulta li għamli l-atturi ma' l-aħwa Grima fl-aħħar snin ta' ħajjithom ħaqqhom li jiġu kkumpensati. Fiċ-ċitazzjoni tagħhom l-atturi talbu li jiġu kkumpensati għal dawn is-serviġi b'fond qadim u biċċa raba f'triq it-Tigrija', n-Nadur, li allegatament ġew imwegħda lilhom mill-konvenuta u oħtha. Billi, pero' dawn il-beni ġew ittrasferiti mill-esekutor testamentarju tal-konvenuta fil-mori tal-kawża, l-atturi bdew jippretendu illi issa għandhom jiġu kkumpensati bil-valur ta' l-istess beni fi flus kontanti.

Il-perit legali ma qabel xejn ma' din il-pretensjoni ta' l-atturi u dan għaliex l-atturi riedu fl-ewwel lok iġibu prova illi verament kienet saret wegħda mill-konvenuta u oħtha illi jsir dan it-trasferiment, u mbagħad illi din il-wieġħda tkun saret fil-forma preskritta mil-liġi. Dwar l-ewwel rekwizit ma tressqet ebda prova, ħlief illi l-konvenuta fit-testment tagħha tas-7 ta' Novembru 1989 kienet ħalliet b'titolu ta' legat lill-attriċi porzjon art fi Triq it-Tigrija, n-Nadur.³ Apparti l-fatt illi dan il-legat ġie revokat xahar u nofs wara

² Prim'Awla: Anthony Catania pro et noe et. vs Maria Agius: 11.12.2003 /

³ ara art. VI ta' dan it-testment in atti Nutar Dr. Michael Refalo, kopja ta' liema tinsab esebita bhala Dok. SS 4 a fol. 26 - 29 tal-process .

biss,⁴ laxxitu f'testment ma jista' qatt jiġi nterpretat bħala wegħda li biha xi ħadd jobbliga ruħu li jittrasferixxi xi ħaġa, imma biss intenzjoni tal-mument, li wieħed huwa fil-liberta' kollha li jirrevoka x'hin u meta jrid sakemm għadu ħaj, kif infatti ġara fil-każ in eżami.

Dwar it-tieni rekwizit imbagħad, il-liġi tagħna tiddisponi illi sabiex tkun valida wegħda ta' trasferiment ta' beni mmobbli, din trid neċessarjament *ad validitatem* issir bil-miktub.⁵ Fil-każ in eżami, mhux talli ma ġiex ippruvat li saret tali wegħda, imma wisq inqas ġiet prodotta xi skrittura kif tiddisponi l-liġi għall-validita' ta' din il-wegħda.

Il-periti addizzjonali għall-istess raġunijiet ikkonfermaw dawn il-konkluzjonijiet fir-rapport tagħhom ukoll.⁶

Fin-nota ta' sottomissjonijiet tagħhom l-atturi jiċċitaw minn sentenzi tal-qrati tagħna fejn dawn aċċettaw illi min ikun ġie mwiegħed xi ħaġa partikolari bħala kumpens għas-serviġi reżi, għandu dritt li jesiġi li jingħata dik il-ħaġa u mhux neċessarjament il-valur ta' dawn is-serviġi fi flus.⁷ Imma kif sewwa osserva l-konvenut nomine fin-nota responsiva tiegħu,⁸ fil-każijiet ċċitati, kontra għal dak li rriżulta fil-każ in eżami, kienet tassew saret tali wegħda.

B'daqshekk pero' ma jfissirx illi l-atturi ma ħaqqhomx jiġu kkumpensati ta' dak li għamlu mal-konvenuta u oħtha, bir-rati li normalment jiġħallsu servizzi tat-tip msemija minn persuni li ma kienu jiġu xejn mis-servuti. Infatti l-perit legali llikwida l-ammont realment dovut fis-somma totali ta' Lm8825 jew aħjar EUR20556 fi flus ta' illum, tenut kont taċ-ċirkostanzi kollha partikolari tal-każ, inkluż il-fatt tad-dewmien biex tasal fi tmiemha din il-kawża.⁹ Il-periti addizzjonali qablu ma' din iċ-ċifra għar-raġunijiet minnhom

⁴ ara kopja tat-testment ta' Grazia Grima tal-20 ta' Dicembru 1989, esbeita bħala Dok. SS 3 a fol. 24 - 25 /

⁵ art. 1233 tal-kap. 16 .

⁶ ara para. 17 sa 28 ta' dan ir-rapport

⁷ ara Nota ta' sottomissjonijiet ta' l-atturi tal-15 ta' Lulju 2010 .

⁸ Ta' l-4 ta' Awwissu 2010 .

⁹ ara konkluzjonijiet peritali, para. 61 tar-rapport ta' Dr. C. Galea a fol. 111 - 113 tal-process .

Kopja Informali ta' Sentenza

indikati fir-rapport tagħhom,¹⁰ u li din il-Qorti taddotta *in toto*. Taqbel ukoll ma' l-istess periti fir-rigward ta' l-allokkazzjoni tal-ispejjeż ta' din il-kawża, fis-sens illi terz (1/3) minnhom għandhom jiġi ssoportati mill-atturi stess, tenut kont tal-pretensjonijiet pjuttost esaġerati li kellhom fir-rigward tal-*quantum* tal-kumpens dovut.

Għal dawn il-motivi tiddeċidi l-kawża billi:

1. tilqa' l-ewwel talba attriċi, limitatament sa fejn l-atturi qed jitolbu illi jiġi dikjarat illi huma rrendew diversi servigi, kuri u assistenzi lil mejta Annunziata Grima;
2. tilqa' t-tieni talba limitatament sa fejn l-atturi qed jitolbu li jiġi dikjarat illi huma rrendew diversi servigi, kuri u assistenzi lill-konvenuta Grazia Grima;
3. tiċġad it-tielet u -raba talba;
4. tilqa' l-ħames talba u tillikwida l-kumpens dovut lill-atturi għas-servizzi resi fl-ammont ta' għoxrin elf ħames mija sitta u ħamsin euro (EUR20,556); u
5. tilqa' s-sitt talba u tikkundanna lill-konvenut nomine, bħala esekutor testamenterju tal-konvenuta, sabiex iħallas lill-atturi s-somma hekk likwidata.

L-ispejjeż għandhom jiġu ssoportati kwantu għal terz (1/3) mill-atturi u żewġ terzi (2/3) mill-konvenut nomine.

< Sentenza Finali >

-----TMIEM-----

¹⁰ ara para. 30 - 39 ta' dan ir-rapport .